

5. *Шайгарданова В. В.* Уніфікація норм міжнародного права / В. В. Шайгарданова // Часопис Київського університету права 2013/2 – С. 403-408.
6. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол. : Ю. С. Шемшученко та ін. – К. : “Українська енциклопедія”, 1998. – Т. 6. – 768 с.

Опольська Н. М.
доцент кафедри теорії та історії держави і права
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова,
кандидат юридичних наук, доцент (м. Київ)

СОЦІАЛЬНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ФУНКЦІЇ ПРАВА НА ТВОРЧИСТЬ

Право на творчість є фундаментальним поняттям теорії інтелектуальної власності, потребує точної визначеності та законодавчої відповідності. Це сприятиме залученню в Україну науково-дослідних центрів провідних багатонаціональних високотехнологічних корпорацій тощо.

В останні роки проблема соціального призначення права є досить актуальною для представників юридичної науки як на Заході, так і в Україні. Ця категорія має цілий ряд близьких за змістом понять, зокрема: роль, функція цінність права тощо.

Призначення права вирішувати самостійно соціальні завдання є найважливішим конститутивним моментом поняття “соціальне призначення права”. За цією ознакою можна відрізнити дану категорію від близьких до неї за змістом понять.

Ряд дослідників соціальне призначення права ототожнюють із функціями права. Зокрема, Л. Коваленко, досліджуючи соціальне призначення інформаційного права, використовує його поділ на регулятивне призначення права та охоронне призначення [1].

На наш погляд, такий поділ є дискусійним, оскільки відображає швидше функціональне ніж соціальне призначення права. Мова йде про юридичні функції права, де регулятивна функція відображає впорядкування суспільних відносин, а охоронна – встановлення та гарантування державою заходів юридичного захисту та юридичної відповідальності.

В. Ісаєва зазначає, що соціальне призначення права це функції права, або напрями правового впливу на суспільні відносини, або і те й інше разом узяті [2].

У цьому зв'язку слід акцентувати увагу на недоцільності ототожнення або протиставлення напрямів правового впливу соціальному призначенню права. Розкриваючи зміст будь-якої функції права, необхідно постійно мати на увазі зв'язок призначення права з напрямками його впливу, і навпаки – визначеність останніх призначенням права.

Соціальне призначення права означає не другорядну, супутню, а об'єктивно необхідну спрямованість дії права, яка врешті-решт, повинна бути виражена у вигляді певного соціального результату. Іншими словами призначення містить певний момент цілеспрямованості, її джерелом виступає соціальна потреба, а стержнем – воля, інтерес [3, с. 297].

Соціальне призначення права на творчість є продовженням потреб суспільного розвитку і знаходить свій вираз у діючому законодавстві, що регулює інтелектуально-правові відносини. Виходячи з того, що призначення права вирішувати самостійно соціальні завдання є найважливішим конститутивним моментом поняття “соціальне призначення права”, доцільно визначити мету та завдання права на творчість. Це своєрідна програма, що орієнтована на врегулювання суспільних відносин, задоволення потреб особи та суспільства, які лежать в основі цінності права на творчість.

Метою права на творчість є забезпечення можливості задоволення потреб реалізації творчого потенціалу особи та результатів її творчої діяльності.

Соціальне призначення права на творчість полягає у виконанні специфічних завдань, що обумовлені його метою та соціальною цінністю, зокрема:

- створення умов для реалізації права на свободу творчості;
- заохочення до творчої діяльності особи, інтелектуального потенціалу нації, суспільства;
- забезпечення рівних можливостей у реалізації права на свободу творчості;
- забезпечення оптимального поєднання свободи творчості і справедливості у сфері творчої діяльності.

М. Кельман та О. Мурашин зазначають, що окрім соціального призначення, право має функціональне призначення. Воно виражається у тому, що право виступає регулятором суспільних відносин [4, с. 209].

На наш погляд, такий підхід є дискусійним. О. Ф. Скакун зазначає, що термін “функціонування права” означає безпосередню дію права в житті особи, суспільства втілення його функцій у суспільних відносинах [5, с. 225].

Соціальне призначення права обумовлене його цілями, соціальною цінністю метою та завданнями. Безпосередньо спрямовані на виконання зазначених завдань функції права на творчість. Призначення права має прямий зв'язок із напрямками його впливу, і навпаки – функції права на творчість визначаються його призначенням.

В. Погорілко зазначає, що функція права обумовлена його сутністю і визначається призначенням в суспільстві. У той же час функція не є лише проявом іманентних якостей сутності, її не можна розглядати тільки як їх “проекцію”. Функція характеризує напрям необхідного впливу на права на суспільні відносини, його активної дії та спрямована на вирішення корінних завдань, що стоять перед правом [6].

Не варто ототожнювати функції права та його завдання. Термін “завдання права” – це економічна, соціальна чи політична проблема, що стоїть перед правом, і яку воно покликано вирішувати. Завдання права відображає постійну мету, досягненню якої воно повинно всебічно сприяти [3, с. 319].

Завдання права на творчість обумовлюють його функції, визначають їх зміст, а також впливають на форми та методи їх реалізації.

Г. Ахмедов серед функцій права на творчість виділяє: гуманістичну, ідеологічну, творчу і виховну функцію права на творчість [7].

Недоліком наведеного поділу, є те, що автор, висвітлюючи окремі загальносоціальні функції права на творчість не звернув увагу на юридичні функції права на творчість – регулятивну та охоронну.

Серед загальносоціальних функцій права на творчість можна виділити гуманістичну, виховну, ідеологічну, евристичну та прикладну функцію.

Гуманістична функція права на творчість полягає у повазі до людської особистості, до потреби самореалізації особи у творчому процесі, духовному возвеличенні особи.

Виховна функція це вплив на духовну сферу людини, який полягає у залученні до творчої діяльності, розвитку творчих здібностей. Вона реалізується за допомогою обґрунтування доцільності та важливості творчої діяльності. Особливість цієї функції зводиться до підвищення творчої активності різних верств та груп населення в умовах трансформації суспільства.

Ідеологічна функція виражається у безпосередній дії на свідомість людини, її соціальне життя. Вплив ідеологічної функції права на творчість базується на принципах гуманності та моралі і проявляється в можливості творчого різноманіття, плюралізму, вільного доступу до інформації, у відміні цензури, відсутності обмежень творчої діяльності.

Евристична функція права на творчість спрямована на формування нових творчих здобутків у різних сферах, відкриття невідомих раніше закономірностей чи явищ матеріального світу.

Прикладна функція проявляється в тому, що в процесі творчої діяльності та наукових досліджень створюються об'єкти інтелектуальної власності, що мають важливе значення для соціально-економічного розвитку країни.

До юридичних функцій права на творчість належать регулятивна та охоронна.

Регулятивна функція права на творчість забезпечує стабільний порядок у творчих правовідносинах, забезпечує можливість активних творчих дій особи, відмежовує їх від несвободи та свавілля, встановлює конкретні межі правомірної поведінки у сфері творчості, створює умови для прогресивного творчого розвитку особи та суспільства.

Охоронна функція це превентивний вплив та забезпечення захисту інтересів особи у сфері творчості через попередження правопорушень, не допущення

незаконних обмежень, втручань у сферу творчої діяльності, запровадження механізмів юридичної відповідальності, та інших заходів державного впливу.

Соціальне призначення права на творчість полягає у виконанні специфічних завдань, що обумовлені його метою та соціальною цінністю, зокрема:

- створення умов для реалізації права на свободу творчості;
- заохочення до творчої діяльності особи, інтелектуального потенціалу нації, суспільства;
- забезпечення рівних можливостей у реалізації права на свободу творчості;
- забезпечення оптимального поєднання свободи творчості і справедливості у сфері творчої діяльності.

Безпосередньо спрямовані на виконання зазначених завдань функції права на творчість. Вони поділяються на загальносоціальні функції права на творчість (гуманістична, виховна, ідеологічна, прикладна, евристична) та юридичні (регулятивна і охоронна). Соціальне призначення права на творчість має прямий зв'язок із функціями (напрямами його впливу), і навпаки – функції права на творчість визначаються його призначенням.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Коваленко Л.* Функції інформаційного права / Л. Коваленко // Державне будівництво та місцеве самоврядування. – 2011. – № 22. – С. 247.
2. *Ісаєва В. В.* Функції права: теоретико-правовий аналіз / В. Ісаєва // Часопис Київського університету права. – 2013. – № 1. – С. 46.
3. Теорія держави і права: Академічний курс : підруч. / за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 688 с.
4. *Кельман М. С.* Загальна теорія держави і права / М. С. Кельман, О. Г. Мурашин, Н. М. Хома. – Львів : Новий світ, 2003. – 581 с.
5. *Скакун О. Ф.* Теорія держави і права (Енциклопедичний курс) : підручник / О. Ф. Скакун. – Х. : Еспада, 2006. – 776 с.
6. *Погорілко В.* Функції української держави та її правові основи / В. Погорілко // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2004. – № 1. – С. 121.
7. *Ахмедов Г.* Содержание конституционного права на свободу творчества в системе конституционных прав человека в России / Г. Ахмедов // Научная сеть: Современное право. – Режим доступа : <http://www.sovremennoepravo.ru> – Заглавие с экрана.